

§ 13. Ýyl boýunça geçilenleri gaýtalamak.

253-nji gönükme. Okaň. Has gara ýazylan sözlerdäki çekimlileriň

inçe çekimlidigini ýa-da ýogyn çekimlidigini aýdyp beriň.

Mahri bir gün **goňşy** çagalar bilen **ýoluň** gyrasynda oýnap **otyr** eken. Olaryň ýanyna Sonagül eje-de hasasyny tyrkyldadyp **gelipdir**.

Çagalaryň **oýunlaryny** synlap, ep-esli wagt aýak üstünde durupdyr. Sonagül ejäniň hasasyna söýenip, **henizem** dik duranyna gözi düşen Mahri onuň ýanyna ylgap baryp:

Sonagül eje, sen ýadansyň. Getir, hasaňy men saklaýyn —. diýipdir.

(G. Seýitmáadow).

hassa

254-nji gönükme. Göçüriň we soraglara jogap beriň.

Darak — daragy

erik — erigi kitap

— kitaby

Tertip — tertibi

sagat — sagady

çigit — gigidi

agaç — agajy

Soraglar:

1. Birinji sözleriň soňundaky çekimsizler nähili çekimsizler?
2. Bu sözlere çekimliler goşulyp ýazylanda, şol çekimsizler nähili çekimsizlere öwrülýärler?

255-nji gönükme. Göçüreniňiz.de, ýaýyň içindäki çekimlini onuň öň ýanyndaky söze goşup ýazyň.

1. Myrat(y) şaşka durnagyna çagyrdylar.
2. Okuwçylar mekdep(e) barýarlar.
3. Garry balyk(y) suwa goýberipdir.
4. Bu oturgyç(y) öýe eltiň!

256-njy gönükme. Okaň. Has gara ýazyylan sözleri dilden bogna bölüň we her bognuň açykdygyny ýa-da ýapykdygyny aýdyp beriň.

Käkilik.

Käkilik dag gözelliginiň ýaraşygydyr. Ol dag depelerinde **bolýar**. Käkilik **gowaklarda** çöp-galamlardan höwürtege **ýasanýar**.

Olar orän çalt **uçýarlar**. Depelere, **daglara** çalt ýorgalap çykýarlar. Käkilik juda **owadan guşdur**. Onuň käkeleýän **sesi** diýseň ýakymly.

(A. Gylyjow). **257-nji gönükme.** Okaň. Adam atларыny, familiýalary, şäherleri we obalaryň, daglaryň we derýalaryň adyny tapyp, ýazuwda olaryň ilkinji harpynyň nähili harp bilen ýazylýandygyny aýdyp beriň.

1. Meniň klasdaş dostumyň ady Aman, onuň familiýasy Baýramow. Amanyň daýzasy Bibigül Daşoguz şährinde ýaşaýar.
2. Biz indiki dynç günü Mane hem-de Çäçe obalaryna gezelenje gidýäris.
3. Biziň ýurdumyzda Etrek, Sumbar, Amyderýa ýaly derýalar bardyr.
4. Geologlar Balkán hem-de Guba daglarynda bolupdyrlar.

258-nji gönükme. Özüňize tanyş adamlaryň, şäherleriň, obalaryň atларыny getirip, sözlemler düzüň we depderiňize ýazyň.

Nusga: Meniň doganym Ata Aşgabat şährinde gulluk edýar.

259-njy gönükme. Bir zadyň hilini, reňkini, tagamyny aňladyň, sözleri tapyp, nusgadaky ýaly edip, depderiňize ýazyň.

Nusga:

1. Gaty ýer.
2. Ak mata.
3. Süýji suw.

Bir zadyň hilini, reňkini, tagamyny görkezýän sözleriň aşagyny çyzyň we olaryň nähili soraga jogap bolýandygyny aýdyň.

260-njy gönükme Okaň. Bir zadyň hilini, reňkini görkezýän sözleri tapyp, olaryň nähili soraglara jogap bolýandygyny aýdyň.

Erik agajy.

Barha galyp has belende, Gök bahary
soýýär erik.
Gülli bahar her gelende,
Akja köýnek geýýär erik.

P. Ówezliýew.

261-nji gönükme. Gögürin. Nähili?, neneňsi? diýen soraglara jogap bolýan sözleriň aşagyny çyzyň.

1. Seniň gyzyň, sary, gök, ýaşyl galamlaryň barmy? 2. Gumda süýji suwly guýular bar.
3. Biziň ýurdumyzda üly şäherler, beýik daglar köp.
4. Bir alaja ýüpüm bar, nirä uzatsam ýetýär (matal).

262-nji gönükme. Okaň we has gara ýazylan sözleriň nähili soraglara jogap bolýandygyny aýdyň.

Gurban **okady**. Gurban **okaýar**. Gurban **okajak**. Gözel **gitdi**. Gözel **gidýär**. Gözel **gider**.

Hereket aňladýan sözleri aýdyp beriň.

263-nji gönükme. Göçüriň we nokatlara derek ýaýyň içindäki soraglara jogap bolýan sözleri tapyp ýazyň.

Jigim gurjak ... (näme etdi?). Jigim gurjak ... (näme edýär?). Jigim gurjak ... (näme eder?).

Biz ertir gezelenje... (näme etjek?). Bu gün ýagys ... (näme eder?). **264-nji gönükme.**

Göçüriň. **Näme etdi?, näme edýär?, näme etjek?, näme eder?**

diýen soraglara jogap bolup, gymyldy-hereketi anladýan sözleriň aşagyny çyzyň.

1. Biziň etrabymyz pagta borçnamasyny doldy. 2. Mekdep okuwçylary rus dilini öwrenýär.
3. Durdy okalgadan okamaga kitap alar. Ol ertekileri, goşgulary okamagy halaýar.
4. Men saňa teatrda garaşjak.

265-nji gönükme. Sözlemleri öz äheňi — intonasiýasy bilen okaň.

Her sözlemden soňnähili belgi goýlupdyr we bu belgiden soňky başlanýan

sözlem nähili harp bilen başlanýar?

1. Ýuriý Gagarin ilkinji kosmonawt. 2. Biz Aşgabatdaky ýadygärlikleri gördük. Siz Magtymguly şaýolunyň ugrundaky Magtymgulynyň ýadygärligini gördüňizmi? Kaka, maňa surat çekmegi öwretsene!

Ýadygärlik sözüniň manysyny sözlükden öwreniň.

266-njy gönükme. Suratlara seredip, kimiň näme edýändigini barada habar berýän

sözlemler düzüň we depderiňize ýazyň.

Maral.....

Atam.....

Baýram...

Enem....

Nusga: Maral top oýnaýar.

Ýazan sözlemleriňiziň nähili sözlemlerdigini aýdyň.

267-nji gönükme. Her sözlemi öz äheňi bilen okajak boluň.

Biz Garaşsyz Türkmenistanda ýaşaýarys. Kakam şäherde işleýär.

Seniň kakaň nirede işleýär? Sen kim bolmak isleýärsiň?

Ýaşasyn azatlyk! Türkmenistanyň okuwçylaryna şöhrat!

Her sözlemeden soň nähili belgi goýlupdyr?

Bu belgilerden soňky başlanýan sözlem nähili harp bilen başlanýar!

268-nji gönükme. *Suratlar boyuça iki sany habar sözlemini düzüp, depderiňize ýazyň.*

Turkmenkultur.